

Anna POLAK*, Ewelina Anna KOSTKA**

Umowa o współpracy w kontekście zasady swobody umów

STRESZCZENIE. W przemyśle naftowym i gazowym poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie węglowodorów są rzadko wykonywane przez tylko jeden podmiot. Takie podejście doprowadziło do powstania powszechnej koncepcji stowarzyszenia się jednostek celem prowadzenia konkretnego przedsięwzięcia. Nowelizacja Prawa geologicznego i górniczego, która weszła w życie 1 stycznia 2015 r. wprowadziła zasadnicze zmiany właśnie w dopuszczalności tworzenia partnerstw przez podmioty w celu wspólnego wykonywania praw i obowiązków koncesyjnych. Koncesja na poszukiwanie, rozpoznawanie złóż węglowodorów i wydobywanie węglowodorów ze złóż lub koncesja wyłącznie na wydobywanie węglowodorów mogą być teraz przyznane więcej niż jednemu podmiotowi. Koncesje te muszą być uzyskane w drodze przetargu. Zgodnie z p.g.g., w celu wspólnego prowadzenia działalności koncesyjnej, przedsiębiorcy muszą zawrzeć umowę o współpracy, którą reguluje p.g.g.

Artykuł nie pretenduje do bycia wyczerpującą analizą, skupia się raczej na problemach, które wydają się być interesujące dla stron umowy o współpracy. W artykule poruszane są kwestie według następującego układu: po wskazaniu na ogólny charakter umowy, autorzy rozważają, czy postanowienia p.g.g. ograniczają swobodę umów i przedstawiają przepisy o charakterze bezwzględnym, od których nie jest dozwolone odstępstwo, co z kolei pozwala wyznaczyć zakres dopuszczalnych, dokonywanych przez strony zmian omawianego stosunku prawnego.

SŁOWA KLUCZOWE: umowa o współpracy, koncesja, węglowodory

* Apl. adw., ** Adw. – Kancelaria Juris Sp. z o.o., Warszawa; e-mail: kancelaria@juris.pl

I. Charakterystyka umowy o współpracy

1. Legislacyjne ujęcie umowy o współpracy

Koncesja na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złóż, a także koncesja na wydobywanie węglowodorów ze złóż może zostać udzielona na rzecz kilku podmiotów, jeżeli są związane ze sobą stosunkiem obligacyjnym powstałym na mocy umowy o współpracy. Do czasu zmiany przepisów Ustawy z 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U.2015.196), dalej: p.g.g., dokonanych Ustawą z 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo geologiczne i górnicze oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2014.1133), dalej: nowelizacja p.g.g., udzielanie koncesji na poszukiwanie, rozpoznawanie złóż kopalin albo wydobywanie kopalin ze złóż, w tym węglowodorów nie mogło nastąpić na rzecz kilku podmiotów jednocześnie. Nie wykluczało to możliwości realizacji przedsięwzięć eksploracyjnych lub eksploatacyjnych przez kilka podmiotów łącznie. Wspólna realizacja przedsięwzięć odbywała się na podstawie umów o wspólnych operacjach (przedsięwzięciach) zawieranych między podmiotami, z których tylko jeden posiadał przymiot koncesjonariusza i użytkownika górniczego. Umowy takie, zawierane na zasadzie swobody umów wyrażonej w art. 3531 k.c. stanowiącym, iż strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiał się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego – regulowały zasady współpracy w realizacji przedsięwzięcia wiążąc strony umowy najczęściej na zasadach konsorcjum albo tworząc podmiot trzeci, za pomocą którego prowadzono działalność. Dopiero wspomniana nowelizacja prawa geologicznego i górniczego uregulowała normatywnie ten typ umowy, wprowadzając do p.g.g. przepisy art. 49zi – art. 49zw p.g.g. regulujące umowę o współpracy w zakresie prowadzenia działalności poszukiwania, rozpoznawania złóż węglowodorów lub wydobywania węglowodorów ze złóż wspólnie przez kilku przedsiębiorców. Uregulowanie umowy o współpracy w p.g.g. istotnie ogranicza, ale nie wyłącza zupełnie autonomii woli stron w kształtowaniu łączącego je stosunku prawnego. Przepis art. 3531 k.c. jest bowiem tak podstawą prawną do zawierania umów nienazwanych, a więc kontraktów, których treść nie została chociażby w minimalnym zakresie określona ustawowo, jak i nazwanych, których treść jest odmienna od przepisów *ius dispositivum* regulujących dany typ umowy. Określenie zakresu swobodnego kształtowania przez strony umowy o współpracy łączącego je stosunku prawnego wymaga zatem przeanalizowania charakteru norm prawnych regulujących umowę o współpracy.

1.1. Przedmiot

Zgodnie z art. 49zi p.g.g. „przez umowę o współpracy strony zobowiązują się do wspólnego wykonywania działalności w zakresie poszukiwania i rozpoznawania złóż węglowodorów oraz wydobywania węglowodorów ze złóż albo wydobywania węglowodorów ze złóż, pod

warunkiem uzyskania koncesji oraz zawarcia umowy o ustanowieniu użytkowania górniczego. Umowę o współpracy zawiera się na piśmie pod rygorem nieważności. Umowa o współpracy staje się skuteczna pod warunkiem udzielenia koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów (warunek zawieszający – art. 89 k.c.).

Innymi słowy, przedmiotem umowy o współpracy jest określenie sposobu realizacji obowiązku współpracy przy wykonywaniu koncesji przez poszczególne strony tej umowy. Przedmiot umowy obejmuje przede wszystkim ustalenie zakresu praw, obowiązków i odpowiedzialności za podejmowane czynności w ramach wspólnego przedsięwzięcia polegającego na poszukiwaniu, rozpoznawaniu i/lub wydobywaniu węglowodorów ze złóż. Każda ze stron umowy zobowiązana jest do świadczenia, którym w tym przypadku jest realizacja powierzonego jej obowiązku lub wykonywanie przypisanej jej kompetencji, mających doprowadzić do osiągnięcia celu wspólnego przedsięwzięcia. Strony nie mają pełnej swobody w kształtowaniu wzajemnych stosunków i podziału zadań ze względu na narzucony ustawowo zakres uprawnień i obowiązków przypisanych do poszczególnych ról we wspólnym przedsięwzięciu, przede wszystkim – podmiotowi pełniącemu funkcję operatora.

Znaczącym ograniczeniem przedmiotu umowy o współpracy jest brak możliwości określania przestrzeni wykonywanej działalności. Po pierwsze, strony umowy o współpracy zobowiązane są wykonywać działalność koncesyjną wyłącznie w granicach przestrzeni określonej w koncesji i umowie użytkowania górniczego. Po drugie, również wybór tej przestrzeni jest ograniczony, ponieważ ogranicza się do obszarów wskazanych uprzednio przez organ koncesyjny jako perspektywiczne geologicznie. Tym samym umowa o współpracy nie może dotyczyć wykonywania działalności w dowolnie wybranej przez strony przestrzeni lub określonych jej granicach.

1.2. Podmioty

Stronami umowy o współpracy są podmioty, które w postępowaniu przetargowym złożyły wspólną ofertę. Stroną umowy o współpracy może być co do zasady, każdy zainteresowany. Przepisy p.g.g. nie tworzą bowiem wprost ani pozytywnego ani negatywnego katalogu podmiotów mogących stać się stroną umowy o współpracy, jednakże zdolność takich podmiotów do prowadzenia działalności koncesyjnej jest weryfikowana w ramach tzw. postępowania kwalifikacyjnego. Przy czym wymogi stawiane podmiotowi mającemu być operatorem są bardziej restrykcyjne aniżeli pozostałym stronom umowy o współpracy.

Zawarcie umowy o współpracy jest etapem procesu uzyskiwania uprawnień do prowadzenia działalności poszukiwawczo-rozpoznawczej lub wydobywczej, a uwarunkowania tego procesu i wymogi stawiane jego uczestnikom rzutują na elementy umowy o współpracy. Dotyczy to zatem również elementu podmiotowego. Mianowicie, dopiero wydanie na rzecz danego podmiotu decyzji o uzyskaniu pozytywnej oceny z postępowania kwalifikacyjnego uprawnia go do złożenia oferty w postępowaniu przetargowym o udzielenie koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złóż węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złóż lub koncesji na wydobywanie węglowodorów ze złóż. Etap przetargu poprzedza zaś etap zawarcia umowy o współpracy. Już oferta składana w przetargu zawierać musi proponowane w umowie o współpracy udziały procentowe w kosztach prac geologicznych lub robót geologicznych. W przypadku, gdy w przetargu zostanie wybrana oferta złożona wspólnie przez kilka podmiotów, organ

koncesyjny, po otrzymaniu protokołu z przetargu, niezwłocznie wzywa przyszłego operatora do przekazania temu organowi, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wezwania, projektu umowy o współpracy. Projekt umowy o współpracy zostaje poddany ocenie i w przypadku stwierdzenia przez organ koncesyjny niezgodności projektu umowy o współpracy ze złożoną ofertą lub ustawą organ koncesyjny wyznacza dodatkowy termin 14 dni na usunięcie niezgodności. Niezgodnością w rozumieniu tego przepisu byłoby np. zaproponowanie jako stroną umowy podmiotu, który nie złożył oferty w postępowaniu przetargowym i nie przeszedł postępowania kwalifikacyjnego. Jeżeli niezgodności nie zostaną usunięte w terminie, organ koncesyjny umarza postępowanie. Tym samym przepisy p.g.g. zawierają instrument pozwalający organowi koncesyjnemu wpływać na treść umowy o współpracy, w zakresie wprost niesprecyzowanym. Możliwość wpływu organu koncesyjnego na treść umowy o współpracy stanowi pośrednie ograniczenie zasady swobody umów.

Jak wynika z powyższego, status podmiotów umowy o współpracy zmienia się w zależności od etapu postępowania przetargowego. Umowa o współpracy w świetle przepisów p.g.g. może być najwcześniej zawarta po wygraniu przetargu przez przyszłe strony umowy o współpracy. W istocie zatem zostaje zawarta jeszcze przez oferentów pod warunkiem udzielenia koncesji przez organ koncesyjny, a po udzieleniu koncesji umowa staje się skuteczna. Wówczas strony umowy o współpracy uzyskują przymiot koncesjonariusza i użytkownika górniczego.

Pomimo wygrania przetargu, organ koncesyjny odmawia jednak udzielenia koncesji także w przypadku gdy przed udzieleniem koncesji operatorowi albo wszystkim podmiotom, które złożyły ofertę wspólnie, uchylono decyzję o uzyskaniu pozytywnej oceny z postępowania kwalifikacyjnego, decyzja ta wygasła albo utraciła moc bez względu na przyczynę. Tym samym przymiot bycia stroną umowy o współpracy nie może odpaść po wygraniu przetargu, a powinien być aktualny na każdym etapie postępowania koncesyjnego i obowiązywania koncesji.

Wobec powyższego należy stwierdzić, iż pomimo, że przepisy dotyczące umowy o współpracy wprost nie ograniczają podmiotowo możliwości zawarcia umowy, to ze względu na konieczność uzyskania cechy kwalifikowalności przez podmioty ubiegające się o koncesję, strona umowy o współpracy poddana reżimowi p.g.g. będzie musiała bezwzględnie posiadać ten przymiot. Można tu mówić o ograniczeniu swobody umów w tym sensie, iż podmioty zawierające umowę są ograniczone w wyborze partnerów, gdyż kooperantem nie może być podmiot nie posiadający cechy prawnie relewantnej, jaką jest kwalifikowalność.

Należy też zwrócić uwagę, iż konieczność przejścia postępowania kwalifikacyjnego przez podmioty zamierzające być stronami umowy o współpracy, w tym surowsze wymogi w stosunku do operatora w zakresie jego dotychczasowego doświadczenia w wykonywaniu koncesjonowanej działalności, mogą powodować ograniczenia w możliwości pełnienia funkcji operatora przez spółki typu „junior”. W przypadku bowiem, gdy taka spółka nie będzie legitymować się własnym doświadczeniem w zakresie poszukiwania, rozpoznawania lub wydobywania węglowodorów, ani doświadczeniem spółki dominującej w jej grupie kapitałowej, to wówczas nie zostanie uznana za podmiot kwalifikowany mogący pełnić funkcję operatora. Regulacja ta ogranicza krąg podmiotów mogących pełnić funkcję operatora, tym samym ograniczając dowolność wyboru kontrahenta, który miałby pełnić tę funkcję. Z drugiej strony przywołana regulacja ma na celu ochronę zasobów przed kierowaniem działalnością przez podmiot niedoświadczony.

1.3. Treść zobowiązania

Przedstawienie zakresu umowy, który może być swobodnie kształtowany przez strony wymaga uprzedniego przedstawienia zakresu obowiązków i kompetencji normatywnie przypisanych operatorowi. Do obowiązków i uprawnień operatora należy m.in.:

- ✧ legitymowanie się doświadczeniem w zakresie poszukiwania lub rozpoznawania złóż węglowodorów lub wydobywania węglowodorów ze złóż (art. 49a ust. 3 p.g.g.),
- ✧ wykonywanie wobec organów administracji publicznej praw i obowiązków wynikających z udzielonej koncesji (art. 49j ust. 3 p.g.g.);
- ✧ ponoszenie odpowiedzialności wobec organów administracji publicznej i osób trzecich (art. 49j ust. 3);
- ✧ reprezentowanie pozostałych przedsiębiorców, którym udzielono tej koncesji (art. 49 ust. 3 p.g.g.);
- ✧ posiadanie udziału procentowego w kosztach prac geologicznych, w tym robót geologicznych, lub robót górniczych przewyższającego niż 50% (art. 49j pkt 2 p.g.g.);
- ✧ prowadzenie przez czas obowiązywania koncesji strony internetowej zapewniającej nieodpłatny dostęp do danych teleadresowych stron umowy o współpracy, do kopii koncesji oraz innych dokumentów związanych z prowadzeniem działalności (art. 49zb);
- ✧ samodzielne prowadzenie spraw stron umowy o współpracy w zakresie spraw zwykłego zarządu, do którego z mocy ustawy zalicza się prowadzenie rozliczenia należności publicznoprawnych związanych z wykonywaniem działalności objętej umową albo koncesją na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złoża albo koncesją na wydobywanie węglowodorów ze złoża oraz w zakresie ustalonym zgodnie z odrębnymi pełnomocnictwami (art. 49 zm ust. 2 p.g.g.);
- ✧ ponoszenie odpowiedzialności za zobowiązania powstałe w związku z działalnością objętą umową o współpracy oraz koncesją na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złoża albo koncesją na wydobywanie węglowodorów ze złoża, w tym uiszczenie wynagrodzenia z tytułu umowy o ustanowieniu użytkowania górniczego i umowy na korzystanie z informacji geologicznej, do której prawa przysługują Skarbowi Państwa oraz opłat związanych z działalnością określoną w p.g.g., w tym koncesyjnych, eksploatacyjnych (art. 49zq ust. 1 i ust. 2 p.g.g.).

Ze względu na wynikający z ustawy, dychotomiczny podział ról stron umowy o współpracy (operator – nieoperatorzy), stronom umowy nieposiadającym statusu operatora nie można skutecznie wobec osób trzecich przypisać praw i obowiązków powierzonych operatorowi na mocy bezwzględnie obowiązujących przepisów p.g.g (m.in. przywołanych wyżej).

1.3.1. Zasady partycypacji majątkowej we wspólnym przedsięwzięciu / stosunki własnościowe

W zakresie partycypacji majątkowej we wspólnym przedsięwzięciu p.g.g. nie zawiera kompleksowych wytycznych pozostawiając stronom swobodę, aczkolwiek ograniczoną, w zakresie kształtowania zasad finansowania i czerpania zysków ze wspólnej działalności koncesyjnej. Podstawowy wymóg o charakterze bezwzględnym to posiadanie przez operatora więcej niż 50% udziałów w kosztach prac geologicznych, w tym robót geologicznych. Udział w kosztach ma się przy tym rozkładać tak, aby suma udziałów stron umowy wynosiła 100%. Uregulowanie

partycypacji operatora w kosztach prac geologicznych w sposób odmienny niż wyżej opisany będzie skutkowało, iż będzie ona niezgodna z bezwzględnie obowiązującym przepisem p.g.g., co znajdzie odzwierciedlenie w braku akceptacji umowy przez organ koncesyjny, a sama umowa nie dojdzie do skutku.

Ustawa przy tym wskazuje, iż udział każdej ze stron w zysku i kosztach ma wynikać ze złożonej w postępowaniu przetargowym oferty, oraz ze zmian umowy dokonywanych w przypadkach określonych w ustawie (art. 49 zj ust. 1 p.g.g.). Oznacza to, iż zmiana udziału w kosztach i zyskach nie może być dokonywana przez strony zupełnie dowolnie, ale w ramach przepisanych w p.g.g. procedur.

Przepis art. 49zj p.g.g. wprowadza zasadę, iż udział w zyskach jest równy udziałowi w kosztach działalności prowadzonej w ramach umowy, nie mniej jednak jest to przepis o charakterze dyspozytywnym i strony mogą te relacje uregulować odmiennie. Przy czym brak jest przepisów wyłączających możliwość zwolnienia niebędącej operatorem strony lub stron umowy z partycypacji w kosztach. Przepis art. 49j ust. 2 pkt 2) p.g.g. stanowi bowiem jedynie, iż „...suma udziałów procentowych oferentów ma wynosić 100%”. Jednakże takie uregulowanie w umowie może prowadzić do komplikacji np. w zakresie prawa do korzystania z informacji geologicznej. Skoro określony koncesjonariusz byłby wyłączony od partycypacji w kosztach prac geologicznych, zgodnie z art. 99 ust. 2 p.g.g. nie nabywałby prawa do pozyskiwanej informacji geologicznej. Pozostałe strony umowy, aby legitymować ten podmiot do korzystania z informacji musiałyby zawrzeć z nim umowy np. dzierżawy czy licencji.

W zakresie stosunków własnościowych w związku z wykonywaną działalnością, p.g.g. arbitralnie wskazuje, iż wydobyte węglowodory stają się współwłasnością stron umowy w częściach ułamkowych określonych przez strony w umowie (art. 49zl p.g.g.). Przepis ten nie odnosi się przy tym do udziału w zyskach. Wobec tego powstaje pytanie, czy ustalony w umowie udział w zyskach jest odpowiednikiem udziału w wydobytych węglowodorach, czy też kwestie te można uregulować niezależnie.

Ustawa przy tym wskazuje, iż strony mogą postanowić w umowie, że składniki majątku nabyte w związku z wykonywaną przez nie działalnością gospodarczą stanowią będą ich współwłasność w częściach ułamkowych. Powyższe oznacza, iż w zakresie aktywów innych aniżeli wydobyte węglowodory, strony mają swobodę w ustaleniu „statusu własności”. Mogą więc postanowić, iż składniki majątku nabyte w związku z wykonywaną działalnością będą własnością poszczególnych stron umowy, z wyłączeniem ich współwłasności. Oczywiście w zakresie niektórych aktywów definitywne rozporządzenie nimi nie będzie możliwe i to nie ze względu na ograniczenia wynikające z przepisów regulujących umowę o współpracy, ale ze względu na charakter prawny danego aktywa. Będzie tak, w przypadku prawa do korzystania z informacji geologicznej. Ze względu na to, iż prawo do informacji geologicznej z mocy ustawy przysługuje Skarbowi Państwa, a przedsiębiorca finansujący koszt prac i dokumentujący złożę posiada jedynie prawo do korzystania z informacji geologicznej w zakresie określonym w p.g.g. (art. 99 ust. 2 i ust.3 p.g.g.), określenie udziałów w prawie do informacji nie jest możliwe, gdyż jest ono „własnością” Skarbu Państwa. Strony mogą zatem próbować określać wzajemne uprawnienia jedynie w zakresie prawa do korzystania z informacji geologicznej. Jednakże, ze względu na to, iż informacja geologiczna jest zasadniczo pozyskiwana przez i na rzecz wszystkich stron umowy, stanowi bezpośredni pożytek z prowadzonych prac geologicznych i służy wspólnej działalności możliwość określenia, iż prawo to przysługiwać będzie jednej lub niektórym ze stron umowy może powodować wątpliwości prawne i utrudniać współpracę. Wynika to z wyżej przywołanego celu informacji geologicznej oraz z regulacji w art. 99 ust. 2 p.g.g., który stanowi,

iz podmiotowi, który poniósł koszt prac geologicznych i uzyskał informację geologiczną ex lege przysługuje m.in. prawo do nieograniczonego w czasie, nieodpłatnego korzystania z niej. Zatem, każda ze stron umowy będąca przecież koncesjonariuszem i użytkownikiem górniczym, partycypująca w kosztach prac geologicznych, a zatem kosztach pozyskania informacji geologicznej staje się z mocy prawa uprawniona do korzystania z tej informacji. Wykorzystywanie informacji geologicznej jest konieczne do wykonywania działalności koncesjonowanej, zatem każdy z podmiotów wspólnie wykonujących działalność powinien posiadać tytuł prawny do informacji geologicznej wykorzystywanej w trakcie działalności. W świetle przywołanych regulacji i charakteru prawa do korzystania z informacji geologicznej możliwość przypisania tego prawa na wyłączność jednego z koncesjonariuszy lub tylko niektórych z nich budzi wątpliwości.

1.3.3. Odpowiedzialność za zobowiązania

Ciężar odpowiedzialności za zobowiązania powstałe w związku z działalnością objętą umową o współpracy oraz koncesją został w głównej mierze nałożony na operatora. Z mocy prawa operator odpowiada za zobowiązania powstałe w związku z działalnością objętą umową o współpracy oraz koncesją. Odpowiedzialność ta została określona bardzo szeroko, na podstawie zakresu umowy o współpracy i koncesji. Ustawodawca doprecyzował przy tym, iż w powyższym zakresie zawiera się również odpowiedzialność operatora w stosunku do Skarbu Państwa za uiszczenie wynagrodzenia z tytułu umowy o ustanowieniu użytkowania górniczego i umowy na korzystanie z informacji geologicznej, do której prawa przysługują Skarbowi Państwa, a także opłat koncesyjnych i eksploatacyjnych.

Niejako „przed nawias” została wyjęta odpowiedzialność operatora za zobowiązania wobec osób trzecich powstała w związku z działalnością objętą umową o współpracy oraz koncesją, lecz niewynikająca z zatwierdzonych planów rocznych lub wieloletnich. W przypadku tego rodzaju odpowiedzialności wprowadzono wprost regresowe uprawnienie operatora w stosunku do pozostałych stron umowy o współpracy. Roszczenie regresowe operatora za zwrot spłaconego zobowiązania rozkłada się proporcjonalnie do udziałów pozostałych stron umowy w kosztach prac geologicznych, w tym robót geologicznych lub robót górniczych.

Powyższe prowadzi do wniosku, iż indywidualna odpowiedzialność operatora jako podmiotu zarządzającego koncesją i reprezentującego strony umowy odnosi się do działalności wynikającej z tej umowy i koncesji. Odmienne ukształtowanie w umowie o współpracy ustawowo narzuconej indywidualnej odpowiedzialności operatora nie będzie wywierało skutków w stosunku do osób trzecich. To operator będzie więc odpowiedzialny za wszelkie zobowiązania, tak powstałe na mocy umów z osobami trzecimi, wobec Skarbu Państwa oraz z deliktów, o ile oczywiście są one związane z działalnością prowadzoną przez strony umowy o współpracy. Powyższe skłania do konkluzji, iż przepisów art. 49zq ust. 2 i 3 nie należy interpretować a contrario. Zatem, należałoby uznać, iż operator także w przypadku zobowiązań wobec osób trzecich, wynikających z zatwierdzonych planów rocznych ponosi odpowiedzialność indywidualnie.

Prawo geologiczne i górnicze wyłącznie w zakresie zobowiązań wobec osób trzecich niewynikających z zatwierdzonych planów rocznych lub wieloletnich wskazuje, iż operatorowi przysługuje regres w stosunku do pozostałych stron umowy. Nie oznacza to jednak, iż w stosunku do pozostałych zobowiązań wynikających z działalności objętej umową o współpracy i koncesją operator takiego prawa regresu został pozbawiony. W tym przypadku odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy postanowień umowy o współpracy i k.c., a odrębna regulacja zawarta w art.

49 zą ust. 3 p.g.g. ma na celu rozwianie wątpliwości w tym zakresie. Zatwierdzanie planów rocznych i wieloletnich, wymaga większości 2/3 głosów przy kworum wynoszącym 75% udziałów w kosztach prac. Strony mogą co prawda ustalić inne większości głosów koniecznych do przyjęcia uchwały w tym zakresie, jednakże zasadniczo, jako czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu, będzie to zapewne wymagało większości kwalifikowanej. Natomiast zobowiązania niewynikające z planów mogą powstać na skutek samodzielnej działalności operatora na podstawie art. 49 zm ust. 2 p.g.g. lub też wynikać ze zdarzeń implikujących odpowiedzialność deliktową (art. 415 k.c.).

Przepisy prawa geologicznego i górniczego wprowadzają zatem zasadę, iż operator jako reprezentant stron umowy o współpracę jest legitymowany biernie. Innymi słowy, w przypadku dochodzenia roszczeń wynikających z umowy i koncesji, to operator może być jedynym pozwanym.

Dodatkowo w przypadku wypowiedzenia umowy przez operatora i wstąpienia w jego miejsce nowego operatora, dotychczasowy operator ponosi solidarną odpowiedzialność z nowym operatorem, wobec pozostałych stron umowy za zobowiązania wynikające z umowy powstałe przed dniem, w którym decyzja przenosząca koncesję na nowego operatora stała się ostateczna (art. 49 zr ust. 3 p.g.g.). Solidarna odpowiedzialność obu operatorów (starego i nowego) trwa przez okres kolejnych 12 miesięcy. Po upływie tego terminu nowy operator ponosi indywidualną odpowiedzialność na zasadach opisanych powyżej. Analogiczne rozwiązanie dwunastomiesięcznej odpowiedzialności solidarnej przyjęto dla występującej strony niebędącej operatorem i wstępującej na jej miejsce nowej strony (art. 49zt ust. 7 p.g.g.).

Rozliczenie dokonane między stronami umowy o współpracy w przypadkach, o których mowa w art. 49zr oraz art. 49zt, wywołuje skutki wyłącznie między tymi stronami i nie zwalnia ich ze zobowiązań wobec osób trzecich. (art. 49zu p.g.g.).

2. Zakończenie współpracy

Ukształtowanie w umowie sposobu zakończenia współpracy przez strony umowy o współpracy lub poszczególne strony tej umowy, ograniczone jest przepisami p.g.g. Ustawa reguluje cztery sytuacje związane z zmianami podmiotowymi umowy o współpracę: wyjście z umowy operatora, wypowiedzenie udziału przez stronę umowy niebędącą operatorem na rzecz innej strony umowy, wypowiedzenie udziału przez taką stronę ze wskazaniem nowego kandydata oraz rozwiązanie umowy ze stroną w związku z zaistnieniem okoliczności określonych w ustawie.

Zakończenie współpracy można zatem podzielić na sytuację, w której jedna strona umowy nie chce lub nie może kontynuować działalności przewidzianej koncesją i umową o współpracy oraz gdy wszystkie strony chcą rozwiązać umowę.

Jeżeli jedna lub więcej stron nie chce już realizować przedsięwzięcia, swoboda „wyjścia” z umowy o współpracy uzależniona jest od statusu tego podmiotu. Operator może wypowiedzieć swój udział w umowie o współpracy wyłącznie (z zachowaniem sześciomiesięcznego terminu wypowiedzenia) ze zgodą pozostałych stron umowy o współpracy i to pod warunkiem przedstawienia kandydatury nowego operatora (art. 49 zr ust. 1 p.g.g.). Wstąpienie nowego operatora w prawa i obowiązki operatora ustępującego musi uzyskać zgodę wszystkich stron umowy

o współpracy. Przepisy p.g.g. nie uzależniają przy tym zgody na wypowiedzenie umowy przez dotychczasowego operatora od wyrażenia zgody na wstąpienie nowego operatora, a wyłącznie od przedstawienia kandydatury. Jednak wydaje się, iż w praktyce wyrażenie zgody na wypowiedzenie udziału przez dotychczasowego operatora będzie powiązane z kandydatem, którego operator przedstawi. Powyższe wskazuje, iż operator jako podmiot niejako zarządzający koncesją ma ograniczoną swobodę wystąpienia z umowy o współpracy. Należy przy tym podkreślić, iż w przypadku braku woli kontynuowania działalności koncesyjnej przy jednoczesnym braku zgody pozostałych stron umowy o współpracy, to operator w największym zakresie ponosi odpowiedzialność za swoje zaniechania w stosunkach wobec osób trzecich.

Natomiast strona inna niż operator nie podtrzymuje już woli uczestniczenia we wspólnym przedsięwzięciu, ma szerszą możliwość sposobów wystąpienia z umowy o współpracy. Po pierwsze taka strona może wypowiedzieć swój udział w umowie lub jego część na rzecz innej strony tej umowy w każdym czasie, bez konieczności uzyskania zgody pozostałych stron tej umowy (art. 49zt ust. 1 p.g.g.). Po drugie, za zgodą wszystkich stron umowy o współpracy, strona umowy niebędąca operatorem może wypowiedzieć swój udział w umowie lub jego część z zachowaniem sześciomiesięcznego terminu wypowiedzenia, ze skutkiem na dzień, w którym decyzja przenosząca koncesję stała się ostateczna, pod warunkiem przedstawienia kandydatury podmiotu wstępującego w jej prawa i obowiązki. Po trzecie, umowa o współpracy ze stroną niebędącą operatorem ulega rozwiązaniu w przypadku uchylecia takiej stronie decyzji o uzyskaniu pozytywnej oceny z postępowania kwalifikacyjnego, gdy decyzja ta wygasła albo utraciła moc bez względu na przyczynę lub gdy zachodzą wobec niego przesłanki wygaśnięcia koncesji, o których mowa w art. 38 ust. 1 pkt 3–5 p.g.g., tj. w przypadku śmierci przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, w przypadku likwidacji przedsiębiorcy innego niż osoba fizyczna, w przypadku jej zrzeczenia się. Powyższe oznacza, iż strona umowy o współpracy, która nie jest operatorem może zrzec się koncesji, a w konsekwencji umowa o współpracy ulegnie z nią rozwiązana na podstawie art. 49zt ust. 5 p.g.g. Należy przy tym podkreślić, iż rozwiązanie umowy ze stroną w trybie art. 49zt ust. 5 p.g.g. może nastąpić tylko pod warunkiem wykonania obowiązku rozliczeń między stronami. W takim przypadku organ koncesyjny wyznacza pozostałym stronom umowy o współpracy termin nie dłuższy niż 30 dni na przekazanie zmiany umowy o współpracy, określającej na nowo ich udziały (art. 49zg ust. 6 p.g.g.) W przypadku nieprzekazania zmiany umowy o współpracy w tym terminie, organ koncesyjny uprawniony jest sam zmienić koncesję, określając udziały stron umowy proporcjonalnie do udziałów w kosztach (art. 49zg ust. 7 p.g.g.) W takim przypadku zmiana koncesji zobowiązuje strony umowy o współpracy do niezwłocznej zmiany tej umowy. Jednocześnie zmiana koncesji zobowiązuje do niezwłocznej zmiany umowy o ustanowieniu użytkowania górniczego.

Rozwiązanie umowy o współpracy następuje albo na skutek zgodnej woli stron umowy (uchwała o rozwiązaniu) albo z uwagi na bezcelowość umowy, w przypadku cofnięcia, wygaśnięcia lub utraty mocy koncesji na poszukiwanie i rozpoznawanie złoża węglowodorów oraz wydobywanie węglowodorów ze złoża albo koncesji na wydobywanie węglowodorów ze złoża (art. 49 zv p.g.g.).

Powyższe regulacje ustawowe nie ograniczają stronom umownego określenia przyczyn podjęcia uchwały o rozwiązaniu umowy, wobec tego strony mają w tym zakresie pewną ograniczoną swobodę w ustalaniu przesłanek podjęcia takiej uchwały.

3. Charakter prawny umowy o współpracy

Umowa o współpracy jest umową nazwaną, mającą swoją podstawę normatywną w przepisach prawa geologicznego i górniczego, wzajemną, wielostronnie zobowiązującą, jako czynność ma zaś charakter kauzalny. Pomimo istnienia pewnych struktur organizacyjnych, na podstawie umowy w jej normatywnym typie, nie powstaje odrębna jednostka posiadająca choćby tylko zdolność prawną. W umowie współpracujące podmioty określają bliżej formę ich udziału oraz wzajemne prawa i obowiązki przy realizacji wspólnie podjętego konkretnego przedsięwzięcia, w granicach określonych przez przepisy p.g.g.

Umowa ta swym charakterem zbliża się więc do funkcjonującej w praktyce obrotu umowy konsorcjum. Rolę lidera tego specyficznego konsorcjum pełni operator, czerpiąc legitymację do występowania przy realizacji przedsięwzięcia w imieniu pozostałych stron umowy nie tylko z umocowania udzielonego mu przez pozostałe strony w umowie, ale przede wszystkim z mocy samej ustawy. Należy tu jeszcze zwrócić uwagę na relacje między umową o współpracy a umową spółki cywilnej. Spośród określanych jako umową konsorcjum tylko te są umowami spółki cywilnej, które w danym przypadku wykazują cechy określone w art. 860–875 k.c. Umowa o współpracy nosząca wiele cech spotykanej w praktyce niestypizowanej ustawowo umowy konsorcjum stanowi odrębny od spółki cywilnej typ umowy nazwanej. Podstawową przeszkodą w ukształtowaniu stosunku prawnego łączącego strony umowy o współpracy na etapie wydobycia, na wzór typowej spółki cywilnej (art. 860 k.c.) jest brak konieczności powstania wspólnego majątku stron umowy o współpracy. Wspólność majątku polega na tym, iż udziały wspólników w majątku wspólnym nie są w żaden sposób oznaczone, w szczególności ułamkiem, a każdy ze wspólników jest tak samo uprawniony zarówno do całego majątku, jak i do poszczególnych jego składników. Natomiast wydobyte węglowodory stają się współwłasnością stron umowy o współpracy w częściach ułamkowych określonych przez strony w umowie (art. 49zł p.g.g.).

Wnioski

Umowa o współpracy uregulowana w p.g.g. ogranicza w określonym zakresie zasadę swobody umów, jednakże nie wyłącza jej zupełnie. Umowę o współpracy z uwagi na jej cel należy zawsze rozpatrywać w kontekście koncesji, której stronami muszą być strony umowy o współpracę. Na etapie udzielania koncesji i zatwierdzania treści umowy przez organ koncesyjny możliwości wiążącej sugestii, co do jej treści powodują ograniczenie zasady swobody umów.

Z uwagi na konieczność spełnienia określonych wymogów przez strony umowy o współpracy, które są przy tym bardziej restrykcyjne w stosunku do operatora, ustawa wpływa na możliwość kształtowania tego stosunku prawnego poprzez ograniczenie kręgu podmiotów uprawnionych do jej zawarcia. Należy przy tym podkreślić, iż konieczność spełnienia wymogów podmiotowych musi być aktualna w trakcie całego czasu obowiązywania koncesji, a nie tylko

w momencie ubiegania się o nią, w przeciwnym razie organ koncesyjny odmawia udzielenia koncesji lub ją cofa.

Ograniczeniem przedmiotowym umowy o współpracę jest uprzednie wyznaczenie przez organ koncesyjny przestrzeni wykonywanej działalności,

Również stosunki wewnętrzne między stronami są zdominowane przez regulacje ustawowe, narzucające m.in. udział procentowy operatora w kosztach powyżej 50%.

Kolejnym ograniczeniem jest brak możliwości dowolnego kształtowania podziału obowiązków i zasad odpowiedzialności stron umowy o współpracy. Ustawowo określone poszczególne obowiązki stron, w szczególności obowiązki zarządcze operatora nie są poddane swobodzie umów.

Dosyć restrykcyjni ustawa podchodzi również do możliwości wypowiedzenia umowy przez operatora, ograniczając de facto jego możliwość wyjścia z umowy od zgody pozostałych stron umowy, a to może podnosić ryzyko, a co za tym idzie – i koszt jego usług.

Nie można jednak demonizować ograniczeń stanowiących bardziej wytyczne w zakresie kształtowania tego stosunku prawnego. Brak w p.g.g. uregulowań w zakresie związanym z bieżącą działalnością szczegółowych rozliczeń między stronami daje im w tym zakresie dużą swobodę. Strony swobodnie mogą również określić wewnętrzne stosunki w zakresie zabezpieczenia roszczeń czy kar umownych w przypadku naruszenia postanowień umownych.

Literatura

Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; Dz.U.2014.121 z późn. zm.

Ustawa z 9 czerwca 2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze; Dz.U.2015.196.

Anna POLAK, Ewelina Anna KOSTKA

Cooperation agreement in light of freedom of contract

Abstract

In the oil and gas industry, the right to explore, appraise and produce hydrocarbons is hardly ever exercised by a single entity. Such an approach has led to the creation of the widespread concept of an association of persons for the prosecution of a single venture. The amended Geological and Mining Law, which took effect on January 1st, 2015, introduced major changes in the permissibility of the creation of partnerships by entities in order to share mining rights and obligations. A single omnibus concession for exploration, appraisal and the production of hydrocarbons or concession only for production of hydrocarbons can be now awarded to more than one entity. These concessions have to be obtained through a public procurement

procedure. Pursuant to GML, in order to jointly perform mining activities investors have to sign the cooperation agreement which is regulated by the GML.

This paper does not intend to be an exhaustive analysis; it focuses rather on problems which seem to be of interest for a possible party of the cooperation agreement. Its structure is the following. After resuming the general character of the agreement, we discuss whether the provisions of the GML limit freedom of contract and present set of rules, which are peremptory in nature and from which no derogation is allowed under any circumstances, and what outline the scope of permissible adjustments to this contractual relationship can be made by parties.

KEYWORDS: cooperation agreement, concession, hydrocarbons